

Περί μόδας

κουμπωθεί.

Η βασίλισσα του **λοξού κοψίματος** (**Queen of the bias cut**), η Γαλλίδα **Μαντλέν Βιονέ** (1876-1975) υπήρξε η μαχήτρια και πρωτοπόρος της ραφής που επηρέασε τους πιο διάσημους σχεδιαστές του 20ού αιώνα. Ο τρόπος που έκοβε ανάλαφρα υφάσματα, έδωσε ρευστές δημιουργίες, χαρίζοντας ανάλαφρη κίνηση στις γυναίκες που τις φόρεσαν. Πολλοί ιστορικοί της μόδας θεωρούν ότι η ανάδειξη του σώματος μέσα από τη λοξή ραφή της Μαντάμ Βιονέ έφερε την έννοια της κοψίμης σιλουέτας και τη μανία με τις **διατές**.

Η Γκαμπριέλ

Σανέλ, αν και ξεκίνησε ως ντιζέ με το παρατσούκλι **"Κοκό"** στα κακόφημα καμπαρέ της Μονμάρτης, κατέκτησε το Παρίσι ξεκινώντας το πολύ ενδιαφέρον βιβλίο της **Ζέφης Κόλια, Βε-λονιές της πρωτοπορίας**, παρακολούθησα την **εξέλιξη** της **μόδας** τον περασμένο αιώνα και την προσαρμογή της στα δεδομένα κάθε εποχής και ανάγκης. Αξίζει, νομίζω η αναφορά έστω και ακροθιγώς σε σημαντικούς "σταθμούς", γεγονότα και πρόσωπα που καθόρισαν την πορεία της μόδας.

που έγινε το πρώτο της καπελάδιο. Τα **τσόγινα καπέλα** με το στενό μπρο που πρότεινε ήταν εξαιρενικά λιτά και απέριττα για τις κυρίες της εποχής. Όμως την ίδια εποχή η μόδα έγινε και όπλο για τα δικαιώματα των γυναικών. Στο Λονδίνο οι **σουφραζέτες** διαδήλωναν στα πεζοδρόμια και συγκρούονταν με την αστυνομία για ριζοσαστικές κατακτήσεις, ντυμένες με άνετες φούστες, σακάκια ανδρικού στυλ, ακόμα και γραβάτες. Ξεχώριζαν από τα τρία συμβολικά χρώματα του αγώνα τους: **λευκό** για την αγνότητα των ιδεών, **μαβ** για την πίστη και την αξιοπρέπεια και **πράσινο** για την ελπίδα. Ο **Χάρι Γκόρντον Σέλφριτζ**, ιδρυτής του πολυτελούς λονδρέζικου πολυκαταστήματος **Selfridges**, μέγας μοντερνιστής, ήταν από τους πλέον ένηθριμους υποστηρικτές του αγώνα τους και το κατάστημά του ήταν το πρώτο που διέθετε προς πώληση **πούδρα, ρουζ**, αλλά και το πιο ισχυρό σύμβολο της γυναικείας χειραφέτησης: **κόκκινο κραγιόν**. Στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, οι σουφραζέτες της Νέας Υόρκης, εξίσου μαχητικές στη διεκδίκηση της ψήφου τους, παρήλαυναν στους δρόμους με ενωμένα χέρια και βαμμένα κόκκινα χείλη. Η ίδια η **Ελίζαμπεθ Άρντεν** (1881- 1966), ιδρύτρια της ομώνυμης αυτοκρατορίας καλλυντικών στις ΗΠΑ και ένηθρημ **σουφραζέτα** μοί-

Ο **Πολ Πουαρέ**(1879-1944), **αντικατέστησε τον κορσέ** με τον στηθόδεσμο και απελευθέρωσε τη γυναικεία σιλουέτα από τα δεσμά που τη στραγγάλιζαν για αιώνες. Από τη στιγμή που το "ε-σώρουχο-δικτάτωρ" εκδιώχθηκε, ο σχεδιασμός του ρούχου άλλαξε. Οι βαριδίνεσ τουαλέτες έγιναν επίπεδος καμβάς, πάνω στον οποίο ο μόδιστρος των τεχνών άπλωσε τα σοφιστικέ μοτίβα της **Αρ Νουβό**. Στην Αγγλία, ο θάνατος της βασίλισσας Βικτώριας (1819-1901), έπειτα από 63 χρόνια βασιλείας, σήμανε το τέλος του αυστηρού συντηρητισμού και έφερε στη Βρετανία μια ανάλαφρη διάθεση. Ο νέος βασιλιάς Εδουάρδος Σ' απαύουσε τις τέχνες, τη μόδα, τα ταξίδια, τις διασκεδάσεις. Η βρετανική **Golden Age** (Χρυσή Εποχή) είχε επιτέλους την ευκαιρία να συναγωνιστεί τη γαλλική **Belle Époque**. (Όμορφη Εποχή). Ήταν ένα ευχάριστο διάλεμμα μεταξύ της βικτωριανής εκβιομηχάνισης και του χάους που θα ακολουθούσε τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλάζοντας για πάντα τη βρετανική κοινωνία.

Ο μάγος της Βενετίας, **Μαριάνο Φορτούνι** (1871-1949), που αποτελούσε μια μεϊξη επιστήμονα, αλχημιστή, καλλιτέχνη και τεχνίτη, ανακάλυψε μια νέα **μέθοδο πλισαρίσματος**, που δεν μπορούσε να ανταγωνιστεί κανείς. Το πτυχωτό φόρεμα (**Delphos pleated dress**), εμπνευσμένο από τον χιτώνα του Ηνίοχου των Δελφών, παρουσιάστηκε το 1907 και λατρεύτηκε από τις τολμηρές ντίβες της εποχής. Έπεφτε χυτό, με μεταξωτές πλισέ πτυχώσεις και φοριόταν απευθείας από το κεφάλι χωρίς καν να ξε-

Τράφοντας αυτό το άρθρο, θυμήθηκα τη γιαγιά μου που έλεγε «όλα τα 'χε η Μαριόρη, ο φερετζές τής έλειπε».

Αυτή την παροιμία τη χρησιμοποιούσαν για κάποιον που ασχολείται με τα εποσιώδη, παραβλέποντας τα οσιώδη.

Ε, λοιπόν, μετά το κάπως "βαρύ" άρθρο μου για την κβαντική μηχανική, είπα να γράψω κάποιο πιο εύπεπτο, για τη μόδα. Όμως, η **μόδα**, ειδικά από τις αρχές του περασμένου αιώνα, δεν είναι κάτι το εποσιώδες. Αντίθετα είναι ένα **σημαντικό μέρος της ζωής**, ειδικά στον δυτικό κόσμο. Δηλώνει τις τάσεις, τις εκδηλώσεις και τις προτιμήσεις των μελών μιας κοινωνικής ομάδας, σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο και αφορά την **εξωτερική εμφάνιση**, την **ένδυση**, τα **μέσα ψυχαγωγίας** και τη **συμπεριφορά** εν γένει.

Η μόδα αντικατοπτρίζει τις εξελίξεις μιας κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή, αλλά αποτελεί και έναν **ιδιάζοντα τρόπο επικοινωνίας** μεταξύ των μελών μιας κοινωνικής ομάδας, καθώς μέσω της μόδας επιδιώκεται η αποδοχή κάθε ατόμου από τους άλλους.

Τα χαρακτηριστικά της μόδας

- Είναι **ευμετάβλητη** και **παροδική**. Κάτι που σήμερα θεωρείται μοντέρνο, νεωτερικό και ωραίο, γρήγορα χαρακτηρίζεται παρωχημένο, συμβατικό και παραγκωνίζεται. Γίνεται **ντεμοντέ** - σύτροφόι μου στην ηλικία το έχουν ζήσει επανειλημμένα. Ποιος δεν θυμάται το σήμα κατατεθέν της δεκαετίας του '70, τα παντελόνια καμπάνα, που από το γόνατο και κάτω ήταν φαροδιά σαν μάζι φούστα.

- Είναι συχνά **παράλογη**. Ωθεί τους ανθρώπους σε ακρότητες αναφορικά με την εμφάνισή τους ή με επιλογές στον τρόπο ζωής τους.

- Είναι **τυραννική** και **αυταρχική**.

Δεν ανέχεται τη διαφοροποίηση, επιβάλλει ομοιομορφες επιλογές, κοινά αισθητικά κριτήρια και οδηγεί στην τυποποίηση, στην εξαφάνιση της ατομικότητας.

Όμως ποιο είναι οι λόγοι που ένα άτομο ακολουθεί τη μόδα;

Α. Ψυχολογικοί :

- Η μόδα ικανοποιεί τη φυσική **αυταρέσκεια**

- Την ανάγκη κάποιου να **ξεχωρίζε**ι και να εντυπωσιάζει

- Τονώνει την **αυτοεκτίμηση** και την **αυτοπεποίθηση**

- Προσδίδει **διάθεση ανανέωσης**

- Ξεφεύγει από τη **μονοτονία** της καθημερινότητάς και τους αγχώδεις ρυθμούς

Β. Κοινωνικοί :

- Ικανοποιεί την **ανάγκη ταύτισης** με συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα

- Προσδιορίζεται η **κοινωνική θέση** του ατόμου, επιδεικνύεται η **οικονομική** του **επιφάνεια** και η επαγγελματική του **κατάσταση**.

Γ. Οικονομικοί :

Έχει αναπτυχθεί ολόκληρη βιομηχανία γύρω από τη μόδα. Τα κέρδη που αποκομίζει είναι τεράστια. Μέσω της **διαφήμισης διαμορφώνει αισθητικά κριτήρια, καταναλωτική συνείδηση, δημιουργεί την ψευδαισθηση** της **ανάγκης** αλλά και της προσωπικής επιλογής

Μόδα και ιστορία

Δεν ξέρω αν έχετε συνειδητοποιήσει το πόσο είναι συνυφασμένη η **μόδα** με την **ιστορία** και όχι μόνο. Η εξέλιξη της ενδυμασίας ανά τους αιώνες σχετίζεται άμεσα με την **αρχαιολογία, τη λογοτεχνία, την τέχνη, την κοινωνιολογία, την ανθρωπολογία, την εθνολογία, τη λαογραφία** και με πολλές άλλες ακόμα επιστήμες.

Κάθε πολιτισμός, σε κάθε εποχή, χαρακτηρίζεται και από το πώς εμφανίζεται κάποιος εξωτερικά. Πώς φτιάχνουν οι άνθρωποι τα σπίτια τους, τα δημόσια κτίριά τους, τους βωμούς και τους ναούς τους, τον τρόπο που χορεύουν ή τραγουδούν, πώς και τι μαγειρεύουν, πώς ντύνονται. Το ένδυμα αποτελεί ένα από τα ισχυρά σύμβολα ό-που, ακόμη και η λέξη το λέει, επενδύονται κοινωνικο - ιστορικές σημασίες. Μας δείχνει το φύλο, αν κάποιος είναι νεαρός ή ηλικιωμένος, από πού κατάγεται, κάτι που προφανώς ήταν πολύ πιο ισχυρό στο παρελθόν με τις τοπικές φορεσιές - μας δείχνει, επίσης, την κοινωνική τάξη, αποκάλυπτε το γούστο και την αισθητική, πολλές φορές και τη θρησκεία [...] Οι αρχαιολόγοι του υφάσματος μελετούν την ένδυση ως άλλο ένα μέσο κατανόησης των αρχαίων κοινωνιών και μικρά σπαράγματα αρχαίων υφασμάτων, που φέρνει στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη, αποκαλύπτουν πληθώρα πληροφοριών για την κοινωνία που τα κατασκεύασε και τα χρησιμοποιούσε, αναφέρει στο άρθρο της **Ένδυμα και μόδα στην Αρχαία Ελλάδα** η Πρόεδρος του Κέντρου Έρευνας και συντήρησης Αρχαιολογικού Υφάσματος, κ. **Στέλλα Σπαντιδάκη**.

Στο μεταίχμιο μιας εποχής που τελειώνει και μιας άλλης που έ-μελλε να γεννηθεί, η **Σανέλ** έφερε **απλότητα** και **άνεση**. Άλλαξε την αισθητική της κομψότητας, συνδυάζοντάς τη με την πραγματικότητα και διδάξε το **στυλ chic-rauvre**, το κομψό-φτωχό, υποδηλώνοντας ότι απλότητα δεν σημαίνει φτώχεια. Η δουλειά της θεωρείται το πιο θερμό καλωσόρισμα της μόδας προς το αναδυόμενο κίνημα του μοντερνισμού.

Μετά το **τέλος του πολέμου**, η υψηλή ραπτική "δραπέτευσε" από τους οίκους μόδας και μπήκε σε κάθε σπίτι. Οι νέες **γυναίκες**, παρορμητικές και μοντέρνα ντυμένες, **χειραφετήθηκαν**. Δούλευαν, οδηγούσαν αυτοκίνητο, ψήφιζαν, κάπνιζαν, χόρευαν, έπιναν, φλέρταραν ασύστολα και πουδρόραναν δημοσίως, μαγνητίζοντας τα ανδρικά βλέμματα.

Η **τζαζ μουσική** και το **αυτοκίνητο** έφεραν άγριους ανέμους ελευθερίας στη νεολαία του Μεσοπολέμου. Η φρενίτιδα της τζαζ, που ξεκίνησε από τα αφροαμερικανικά κλαμπ της **Νέας Ορλεάνης** και τα γκέτο του **Χάρλεμ**, μεταδόθηκε σαν ίωση ανάμεσα στους νεαρούς λευκούς. Ήταν η πρώτη, αλλά όχι η τελευταία, φορά που η μόδα βγήκε στους δρόμους χέρι χέρι με τη μουσική.

Β' Παγκόσμιος Πόλεμος

Όπως στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, έτσι και στον Β', η **μόδα ακολούθησε τις ανάγκες**. Το **πλέξιμο** ήταν μια πατριωτική πράξη, που ερχόταν από τις μέρες του προηγούμενου πολέμου. Με το σύνθημα **"Knit for Victory"**, άνδρες, γυναίκες και παιδιά έπλεκαν για τις ανάγκες αυτών που ήταν στο μέτωπο.

Θυμάμαι σαν σε όνειρο τη μητέρα και τη γιαγιά μου να πλέκουν για τη **"φανέλα του στρατιώτη"** και με περισεύματα μαλλιών και παλιά ξηλωμάτα να ντύνουν και την οικογένεια.

Οι μόδιστροι

Ο **Κριστιάν Ντιόρ** (1905-1957), παρουσίασε την **πρώτη του κολεξιόν το 1947** σε μια ολόφωτη αίθουσα επιδείξεων, την οποία είχε ψεκάσει γενναϊόδωρα με το νέο του άρωμα **Miss Dior**, με μρωδιά από τριαντάφυλλα, τα αγαπημένα λουλούδια της μητέρας του. Ο ελληνικής καταγωγής **Γιάννης Ντεσσές** (1904-1970) γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Ξεκίνησε να σπουδάζει νομικά στο Παρίσι, προκεμένου να ακολουθήσει καριέρα διπλωμάτη, όμως γρήγορα εγκατέλειψε τις σπουδές του για να αφιερωθεί στον κόσμο της μόδας, που τον μάγευε απ' όταν ήταν παιδί. Το **1937** άνοιξε το πρώτου του **μαγαζί** στο κέντρο του **Παρισιού** με **συνεργάτη τον Κριστοπόμλι Μπαλενιόαγκα** και μετά τον πόλεμο ταξίδεψε στην Ελλάδα και την Αίγυπτο που τον ενέπνευσαν για τις πτυχωτές τουαλέτες, τα ολοκτεητα φορέματα και τις αέρνες φούστες.

Ο Γιάννης Ντεσσές πέρασε στην ιστορία της υψηλής ραπτικής ως ο **Βασιλιάς της Μουσέλινας**. Πελάτισσές του ήταν Ευρωπαίες γαλαζοαίματες - σχεδίασε το νυφικό της πριγκίπισσας Σοφίας στον γάμο της με τον Ισπανό βασιλιά Χουάν Κάρλος - σύζυγος εφοπιστών και βιομηχάνων και διασημότητες όπως η Μαρία Κάλας.

Μετά τον πόλεμο **βοηθοί** του ήταν ο νεαρός **Γκι Λαρός** και ο **Βαλεντίνο**. Σχεδίασε τις πρώτες στολές της νεοσύστατης Ολυμπιακής Αεροπορίαςτου φίλου του Αριστοτέλη Ωνάσηκαι το 1963, για λόγους υγείας, εγκαταστάθηκε οριστικά στην Ελλάδα, όπου άνοιξε δικό του ατελιέ, ενώ διατηρούσε συνεργασία με τον οικογυοναρκών Σιστοβάρη (**Οίκος Σιστοβάρη-Desses**).

Ο Ισπανός **Κριστοπόμλι Μπαλενιόαγκα** είναι ο μοναδικός σχεδιαστής μόδας που απέσπασε τον σεβασμό όλων των συγχρόνων του και τον τίτλο **"El Maestro"**, καθώς οι δημιουργίες του θεωρούνται αριστουργήματα υψηλής ραπτικής του 20ού αιώνα. Δίπλα του μαθήτευσαν μερικοί από τους πιο διάσημους σχεδιαστές μόδας, ο **Όσκαρ ντε λα Ρέντα**, ο **Ιμπέρ ντε Ζιβανσί**, ο **Εμμανουέλ Ουγκάρο**, ο **Αντρέ Κουρέζ**.

Την περίοδο του πολέμου οι **ΗΠΑ** έκαναν τεράστια πρόοδο στις τεχνικές μαζικής παραγωγής του ετοιμοφόρετου ενδύματος. Πολύ γρήγορα το **ready to wear** μεταφέρθηκε στη Γαλλία ως **prêt à porter** - αυτή τη φορά το ταξίδι της μόδας ακολούθησε αντίστροφη κατεύθυνση.

Τα '50s

Η δεκαετία του '50 ήταν η αρχή της έκρηξης ενός άκρατου **καταναλωτισμού**, ο οποίος ξεκίνησε στις ΗΠΑ, καθόρισε την αμερικανική κουλτούρα και σταδιακά εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. Εκατοντάδες νέα προϊόντα πλημμύρισαν την αγορά και η διαφήμιση έγινε η ανερχόμενη δύναμη της οικονομίας. Η τεχνολογία μπήκε στη ζωή της νεολαίας, όπως και το μπλου τζίν (ο Λίβαϊ Στρως, Αμερικανός επιχειρηματίας είχε ιδρύσει την πρώτη εταιρεία παραγωγής μπλου τζίν, την **Levi Strauss & Co.**, το **1853 στο Σαν Φρανσίσκο**). Κάθε νέος που σεβόταν τον εαυτό του, σε κάθε γωνιά της γης, στα τέλη της δεκαετίας του '70, όφειλε να έχει τουλάχιστον ένα μπλου τζίν με ταμπελάκι **Levi's**, **Lee** ή **Wrangler** και κανένα ρούχο δεν αγαπήθηκε ποτέ όπως αυτό. **Το μπλου τζίν δεν ήταν ρούχο- ήταν ίδια**.

Η **σχέση μου με τη μόδα** ξεκινάει απ' όταν πήγαινα με το ποδήλατο από το Αργέντικο στη Χώρα της Χίου, τη δεκαετία του '50. Εκεί, στο ραφείο του μπάρμπα μου του μεγαλοράφτη, Ξεφύλλισα για πρώτη φορά περιοδικά μόδας και ιδιαίτερα τη **Vogue**, που ξεκίνησε στην Αμερική ως εβδομαδιαία εφημερίδα το **1892**, πριν γίνει μηνιαίο περιοδικό χρόνια αργότερα. Σήμερα υπάρχουν **26 εκδόσεις** σε όλο τον κόσμο.

Τη δεκαετία '50 - '60 που έζησα στο **Μόναχο** και πήγαινα τακτικά στο **Σβάμπινγκ**, μια μικρογραφία της **Μονμάρτης** του Παρισιού, έζησα από κοντά τη μόδα της εποχής συνδυασμένη με την πλήρη σεξουαλική απελευθέρωση. Ένα στυλιστικό αντάρτικο ενάντια στο κατεστημένο, μια έντονη διαμαρτυρία ενάντια σε μια κοινωνία αναληψίας, φτώχειας και ανεργίας. Ρούχα κουρελιασμένα, ακόμη και μια μαύρη σακούλα σκουπιδιών, με τρύπες για το κεφάλι και τα χέρια, μπορούσε να γίνει ρούχο-διαμαρτυρία.

21ος αιώνας

Στην αρχή της νέας χλιετίας είχαν ειπωθεί σχεδόν τα πάντα στη μόδα. Από την κατάργηση του βικτωριανού κορσέ από τον **Πολ Πουαρέ**, ώς την επανεμφάνισή του διά χειρός **Ζαν Πολ Γκοτιέ**, που τον μετέτρεψε σε προκλητικό εξωτερικό ένδυμα, η μόδα προσαρμόστηκε στα δεδομένα κάθε εποχής και ανάγκης, εμπνεύστηκε από τις καλλιτεχνικές πρωτοπορίες, περπάτησε στους πιο άγριους δρόμους, ανέγραψε και αντιγράφηκε.

Αν και φαίνεται ότι δεν έχει να προσφέρει πολλές εκπλήξεις ως προς την καλλιτεχνική έμπνευση, εντούτοις υπάρχουν άζονες στους οποίους αναγκαστικά θα βασιστεί τον 21ο αιώνα, ακολουθώντας και πάλι τα σημεία των καιρών: τη **χρήση νέων υλικών** που θα προκύπτουν από διαδικασίες **ανακύκλωσης**, τη **μεταποίηση** και **επαναχρησιμοποίηση** προς όφελος της οικολογικής βιωσιμότητας και αυτό θα είναι το νέο στοίχημα που θα έχει κερδίσει.

Όλα στο βωμό της μόδας ;

Οι άνθρωποι συχνά ικανοποιούν την ανάγκη αυτοπροσδιορισμού τους μέσω των επιλογών τους (ιδιαίτερα οι νεότεροι). Η έλλειψη ουσιαδους παιδείας και πνευματικών ενδιαφερόντων κάνει το άτομο να θέτει σε προτεραιότητα την εξωτερική του εμφάνιση και έτσι να υιοθετεί άκριτα τα πρότυπα της μόδας. Από την άλλη πλευρά είναι ουτοπικό να προτείνει κάποιος την κατάργηση της. Η μέση οδός είναι να υιοθετήσουμε μια πιο κριτική στάση απέναντι σε ό,τι θεωρείται μοντέρνο, ώστε:

- Η μόδα να προσαρμόζεται στο **προσωπικό** στυλ και να μην ισοπεδώνει την προσωπικότητα
- Να επιμελείται κανείς όχι μόνο την εξωτερική εμφάνιση αλλά και την **πνευματική** του **καλλιέργεια** και
- Να ανταμιβάνεται τους **μηχανισμούς της διαφήμισης**.

Πηγές: Ζέφη Κόλια, Βελονές της πρωτοπορίας, εκδ. ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, 2022, Στέλλα Σπαντιδάκη, Ένδυμα κι μόδα στην Αρχαία Ελλάδα, Καθημερινή, Σελίδες Ιστορίας, Μίσις-Ιούνιος 2023, Vogue, Μπάρισμα-Google